

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Добрин Христов Канев, НБУ, Политически науки (3.3)

по дисертацията на тема ***“The "Arab Spring" as a factor of institution of state’s transformation by the example of the Republic of Tunisia, the Arab Republic of Egypt and the Syrian Arab Republic: Comparative analysis”***

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, професионално направление 3.3. Политически науки

на ***Faraj Wahab Karim***

Представената за публична защита дисертация на Фараж Уахаб Карим на тема „The "Arab Spring" as a factor of institution of state’s transformation by the example of the Republic of Tunisia, the Arab Republic of Egypt and the Syrian Arab Republic: Comparative analysis” със своите 242 компютърни страници текст, с богатата библиография и с добре изградената си структура отговаря на формалните критерии за подобен род изследователски продукт. Изпълнени са и другите нормативни изисквания като адекватното отразяване на съдържанието на дисертационния труд в автореферата, както и самооценка на приносните моменти. Има публикации по темата на доктората на арабски и кюрдски езици.

И от съдържателна гледна точка дисертацията притежава качества на завършено и цялостно изследване, което и в този аспект отговаря на критериите, поставени пред една докторска теза.

Основания за подобно заключение откривам в следните характеристики на дисертационния труд:

Първо. Темата на дисертационния труд на Фараж Карим засяга проблеми, които са значими от научна гледна точка, но имат и важно значение в реалната политика. Той е избрал свой самостоятелен подход към изследване на свързаните с темата въпроси и е формулирал ясно своите цел, задачи, теза.

Няма как днес тема, свързана с дълбоки промени в един ключов регион на света като Близкия Изток, да не е и значима, и актуална. Още повече, че тези процеси продължават да са в политически (и военен) ход. Така че те не могат да не предизвикат засилен интерес и от страна на политическата наука.

Този интерес е намерил израз и в изследователската цел на представения дисертационен труд, насочена към анализа на процесите на промяна на политическите институции в три страни от региона (Тунис, Египет и Сирия) в резултат на събитията, известни като „арабска пролет“ или, формулирана от автора като изследователски въпрос – Как „арабската пролет“ засегна институциите на тези три страни в прехода им към демокрация? (вж. с. 9)

От тази гледна точка напълно обосновани са по-конкретните изследователски задачи, поставени от дисертанта в следната логическа и хронологическа връзка: анализ на характера на институциите в Тунис, Египет и Сирия преди споменатите събития (с акцент върху държавния глава, правителство, парламент, политически организации); изследване на самите процеси на „арабска пролет“ в отделните страни с техните предпоставки, действащи фактори, протичане; изводи за самата същност на тези процеси и особеностите им по отношение на всяка една от изследваните страни; изводи за ролята на политическата култура (политическите ценности) в изучаваните държави за резултатите от „арабската пролет“; характеристики на политическите институции в Тунис, Египет и Сирия след събитията, в т. ч. и сравнителен анализ, търсещ общото и различното за трите страни. Без да е напълно встрани от общата тема, е формулирана и една по-специфична изследователска задача, свързана с ролята и мястото на кюрдското национално малцинство в процеса на промени в Сирия. (с. 9)

Тезата на дисертацията, поставена за доказване, също е ясно формулирана: „Арабската пролет нямаше само позитивни ефекти, революционните промени изглежда доведоха както до позитивни, така и до негативни последици за прехода на политическите институции“ (с. 10).

Второ, дисертантът стъпва на подходяща за реализация на изследователските задачи методология и използва богат източников материал.

Фактът, че и в заглавието на дисертацията е вмъкнат основният методологически подход – сравнителен анализ – подсказва намеренията на автора. В самия текст

виждаме по-скоро паралелни case studies или country studies, проведени по едни и същи показатели, което дава възможност за последващ обобщаващ сравнителен анализ. Авторът успешно е обосновал и възможността трите избрани страни да бъдат обект на сравнителен анализ. Те са сравними от гледна точка на ред изходни характеристики – конституционен статус на републики, силни авторитарни лидери, близки икономически индикатори, подобно начало на протести и др. В същото време различните резултати от „арабската пролет“ в трите страни – успешен случай (Тунис), „изостанал“ случай (Египет), провалил се случай (Сирия) – разкриват пътя за сериозни изводи по отношение на самите политически промени и причините за техните последици, които са различни за трите случая - съответно позитивни, неутрални и негативни.

Изследването се базира на много на брой и разнообразни първични и вторични източници. Това проличава в библиографията, която включва 291 заглавия на арабски и английски езици. По този начин са включени източници, които са трудно достъпни за българския читател най-малкото от гледна точка на езика. От друга страна, добре би било известно подреждане на използваната литература, за да се открият различните типове източници и да стане тя по-прегледна за читателя.

Трето. Предложената от Фараж Карим структура на дисертационния текст също спомага за реализирането на преследваните изследователски задачи.

Авторът е организиран труда си в увод, четири отделни глави и заключение, като е постигнал баланс и логическа връзка и последователност между тях.

След един увод, който отговаря на академичните правила, в първа глава най-напред се тръгва към обосноваване на методологичната база и на концептуалната рамка за понататъшното изследване. Проследени са (в първия и отчасти в третия параграф на главата) основни автори и трудове в областта на сравнителния анализ на политическите системи, както и на специфичното му прилагане за региона на Близкия Изток. След това се третира самата „арабска пролет“ с нейните предпоставки, същност, специфика (във втория параграф), както и нейните последици общо за изследваните страни (в третия параграф). Този начин на изложение води до известна раздробеност, липса на концентрация и потенциал за повторения.

Следващите три глави са посветени на всяка една от изследваните страни – на Тунис, на Египет и на Сирия. Анализът в тях следва общ модел – първо, изясняване на

основните характеристики на политическата система на страната преди „арабската пролет“, второ, проследяване на събитията в хода на самата „арабска пролет“ и трето, променените институции в резултат на „арабската пролет“. Същевременно по естествен начин се появяват и спецификите в отделните случаи – същественният прогрес в Тунис, връщането на военните на власт в Египет в желанието им да държат ислямистите далече от властта; преминаването на протестите в Сирия в гражданска война, нейната интернационализация, позициите на различните участници, както и мястото и ролята на кюрдското малцинство в събитията.

Заключението на дисертационния труд обобщава резултатите от изследователския процес, като ги представя в сравнителен план. В синтезиран вид са представени аргументите в подкрепа на тезата на доктората за разнотипните последици от „арабската пролет“.

Четвърто, дисертационният труд обогатява наличното знание по отношение на „арабската пролет“ като комплекс от протекли и все още протичащи сложни процеси и от техните нееднозначни последици.

Най-напред трябва да се подчертае, че самата тема, която е и важна, и актуална, е разгледана от специфичния изследователски ъгъл на сравнителния анализ, което ни представя една по-пълна картина на този феномен и очертава неговата нееднозначност и противоречивост.

Детайлно са представени «началното» и «крайното» състояние на политическите системи на три страни, а с това на практика промените, настъпили в резултат на «арабската пролет», в основата на която застанаха стремежи към демократизация. Анализирани са предпоставките (вътрешни и външни) на тези желани промени, както и причините за техния успех или неуспех. В този смисъл можем да открием и допълнителен шрих към изследванията на преходите към демокрация.

От гледна точка на неоинституционализма значим е изводът за доминиращата в политическите системи и на трите страни роля на държавния глава, макар и резултатите от «арабската пролет» да са твърде различни. Проличава интегративната функция на тази институция — положение, което се запазва, макар и в нееднаква степен, и след демократичните промени, където са настъпили. Показано е обаче също

така, че успехът на демократизацията в региона се свързва и с повишената роля на другите институции като парламент, правителство, партии.

Като цяло дисертантът е показал способности за самостоятелно изследване, демонстрирал е добро познаване на своето научно поле, убедил ни е, че е в състояние успешно да прилага необходимите за постигане на целите на труда методи на анализ.

Същевременно в дисертационния текст могат да се открият и ред слабости, неточности, възможности за подобрене. Някои от тях бяха маркирани по-горе. Други ще спомена тук:

В части от работата преобладават описанието и информацията за сметка на анализа.

Оставам с впечатлението, че в първа глава има известна самоцелност при представяне на някои автори и трудове, което отдалечава автора от решаване на поставените изследователски задачи.

Налице са повторения, появили се особено по отношение на последния параграф на първа глава и следващите глави.

Срещат се неточности при използване на научни понятия като например nation building (с. 45) или пък неудачната им замяна с по-скоро публицистични изрази като „комунистическа буржоазия“ при Насър и Садат (с. 132). Погрешно са изписани имена на представени като важни за методологията на труда автори като Дейвид Истън и Адам Пшеворски. Изобщо писменият текст се нуждае от допълнителна научна редакция.

Независимо от тези и други възможни недостатъци в дисертацията, авторът е изпълнил поставената цел и е представил достатъчно аргументи за доказване на тезата си. Това ми дава основание да изразя своята подкрепа за присъждането на образователната и научна степен „доктор по политология“ на Фараж Уахаб Карим.

София, 28 май 2020 г.

доц. д-р Добрин Канев